

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.н. Юлия Георгиева Дончева, PhD

Русенски университет „Ангел Кънчев“

относно материалите на докторант *Маргарита Георгиос Зографу*, за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“, в област на висше образование 1. Педагогически науки, по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика), с научен ръководител проф. д-р Неда Златинова Балканска, в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по науки за образованието и изкуствата с тема на дисертационния труд: *„Комуникационни стратегии в образованието на аутистични ученици (12-16 години)“*.

Данни, констатация и преценка на конкурсната процедура, докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите за конкурса.

1. Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба. Данни за конкурса и докторантурата – На основание чл. 4 от Закона за развитие на Академичния състав в Република България (обн. ДВ, бр. 38 от 21.05.2010 г., изм. ДВ. бр. 81 от 15.10.2010 г., изм. ДВ бр. 101 от 28.12.20210 г.; изм. бр. 68 от 02.08.2013 г., в сила от 02.08.2013 г.; изм. и доп., бр. 30 от 03.04.2018 г., в сила от 05.05.2018 г.), решение на Факултетния съвет на Факултет по науки за образованието и изкуствата от 10.07.2025 г., Протокол № 8 и на основание Заповед № РД-38-433 от 18.07.2025 г. на Ректора на Софийски университет, редовен докторант Маргарита Георгиос Зографу е отчислена с право на защита с положително решение на първичното звено за готовност и е открита процедурата ѝ. Даден

е ход за защита на дисертационния труд. Спазени са всички предварителни законови и нормативни правила предвидени по настоящата процедура.

2. Общо биографично представяне на кандидата (образование, квалификации, професионален опит и др.).

В обобщен вид от представената автобиография е видно, че образователния ценз, академичното израстване и надграждане на докторантката е много активно и динамично. От 2002 до сега тя системно и целенасочено повишава компетенциите си. Тук ще изнеса само част от тях, а именно **Образование:**

- Graduated from the Psychology Program of the National and Kapodistrian University of Athens, Department of Clinical Psychology, licensed to practice as a Psychologist.

- Graduated from the Faculty of Philosophy, F.P.P.S. department. (Philosophy - Pedagogy - Psychology), majoring in Psychology, National and Kapodistrian University of Athens.

- Graduated from the Pedagogical Department of Preschool Education and Education of the National and Kapodistrian University of Athens.

- Master's degree specializing in "Applied Pedagogical Education of Adults - Lifelong learning" at P.T.D.E. National and Kapodistrian University of Athens.

- Master's degree specializing in Special Education (P.T.D.E.)

Квалификация:

- Training Seminar in Semi-Structured Psychiatry (E.P.S.Y.P.E.), Diagnostic Interview KSADS-PL, December 2009.

- Wisc III diagnostic test practice – I. N. Paraskevopoulos Child & Adolescent Support Center.

- "ARIADNI", training program for Psychologists - Psychiatrists to deal with youth addiction to the internet

Освен това тя представя и участия в научни конференции, семинари, проекти, work shop (speaker), дейности и активности с широк обхват на тематичност, но в основата са фундаменталните компетенции по Специална педагогика. Освен това – директорски позиции, член на асоциации и значими обществени и частни институции. Прави впечатление непрекъснатото желание, стремеж и реализация към обучение, самоусъвършенстване и провокиране към нови академични постижения на докторантката, като това последното до момента, а именно образователна и научна степен доктор (PhD).

3. Актуалност на проблематиката на дисертационния труд.

Темата „Комуникационни стратегии в образованието на аутистични ученици (12–16 години)“ е особено актуална в контекста на нарастващия брой диагностицирани случаи от аутистичния спектър и необходимостта от адекватна образователна подкрепа за тях. Възрастовият период между 12 и 16 години е ключов за личностното и социалното развитие, а комуникацията играе централна роля в успешното им включване в образователната и социалната среда.

Системите за приобщаващо образование, които се утвърждават в много държави, включително и в България, и в Гърция, поставят предизвикателства пред педагогическите екипи за разработване и прилагане на ефективни комуникационни стратегии, съобразени със специфичните потребности на децата с аутизъм. Недостатъчната подготовка на учителите, липсата на систематизирани практики и ограничените ресурси в училищна среда подчертават необходимостта от задълбочено изследване на темата.

Факт е, че в научната литература се наблюдава засилен интерес към невроразнообразието и индивидуализирания подход в обучението, което

прави проучвания в тази посока още по-значими. Изследването на комуникационните стратегии не само допринася за подобряване на качеството на образователния процес, но и за създаване на условия за социална интеграция, развитие на самостоятелност и изграждане на положителна самооценка у учениците с аутизъм.

В този смисъл, дисертационното изследване е навременно, социално значимо и с потенциал да предложи иновативни решения за педагогическата практика, допринасяйки както за теорията на специалната педагогика, така и за прилагането ѝ в съвременната образователна реалност.

За пореден път научния ръководител на докторантката, проф. д-р Неда Балканска, национално и международно признатия учен, намира най-актуалното, най-ценното, най-съвременното, и в случая менторирайки, извеждайки до край тази трудна тематика, както като обект и предмет, така и като методология на изследване финализират научен труд до връх, който смело може да се каже, че е образец за начинаещи учени! Освен това, всяко едно изследване, теоретично, практическо или практико-приложно, свързано с децата и лицата със специални образователни потребности (в случая тези от аутистичния спектър), носи потенциала, допълва и наслагва информационната банка за ефективна работа за развитие и напредък на взаимодействията и взаимоотношенията за всички таргетни групи в тази област. В съвременното тази информация е от изключителна необходимост, затова трябва да се популяризира и мултиплицира, а не да остане в хартиените страници на научния труд. Поздравления!

4. Структура и съдържание на дисертационния труд. Данни за дисертацията - Дисертационният труд е с общ обем 170 страници, от които 129 страници са активния текст, следват Приложения. Структурата включва Увод, Три глави (*Първа глава* - Теоретични основи на условията за

подобряване на комуникацията при ученици с аутизъм на възраст 12-16 години, *Втора глава* – Дизайн на експеримента, *Трета глава* – Резултати. Заключение, Ограничения и възможности на изследването, Библиография (15 страници) включваща 162 заглавия, източници и интернет ресурси на латиница и Приноси. Включени са и Приложения.

5. Научнотеоретични и практико-приложни приноси.

Съдържание и оценка на научните приноси - Докторант Маргарита Зографу извежда 4 (три основни) значителни приноса в областта на образованието, особено в контекста на разстройствата от аутистичния спектър (РАС), както и заключение, и изводи, които съответстват и колерират на дисертабилното изследване. Приемам нейната формулировка, аз от своя страна ще допълня с мои виждания нейния принос, а именно:

Научнотеоретични приноси:

- Обогаत्या се съществуващата теория за комуникацията при ученици със специални образователни потребности чрез фокус върху възрастовата група 12–16 години.
- Систематизират се и се анализират съвременните комуникационни стратегии, приложими при работа с аутистични ученици в контекста на приобщаващото образование.
- Предлага се типология на комуникационни бариери и стилове при аутистични ученици в пубертетна възраст.

Практико-приложни приноси:

1. Разработено е практическо ръководство с адаптирани комуникационни техники за учители и специалисти, работещи с аутистични ученици.

2. Въвежда се и се апробира модел за индивидуализирана комуникационна подкрепа в учебна среда. *Използване на индивидуализирани програми за обучение.*

3. Създадени са инструменти за оценка на ефективността на прилаганите стратегии (напр. наблюдателен протокол, карта за напредък и др.). *Използване на обратна връзка за подобряване на работата.*

Обобщавайки задължителната част от становището за приносните моменти на научния труд ще отбележа, че разработки от този род трябва да намерят място в научната литература, за да могат педагогическите, непедagogически специалисти, експертите, заинтересованите по проблематиката, да открият своите отговори.

6. Данни за автореферата. Авторефератът, с общ обем от 48 страници, от които, една страница Приноси и две страници Библиография, две и половина страници обобщение на научния труд, отговаря на всички стандартни изисквания за синтезирана и адекватна, аналитико-систематична разработка на първичния документ, научния текст, както и обективното отразяване съдържанието на дисертационното изследване. Спазени са научните и техническите изисквания за оформянето и презентирането му в хартиения вариант, и в дигиталния вид като On-line публикация. Коректността е видна, анализирана е научната стойност на записката, както и количествените данни по нормативните изисквания в националните и вътрешно-институционалните закони и правилници.

Констатирам с удовлетвореност, че няма допуснати нарушения, относно съответствието на дисертацията и оригиналността на труда с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника към него, Правилника за придобиване на научни степени в СУ „Св. Климент Охридски“ и вътрешните правила на институцията.

7. Публикации по темата на дисертацията (съдържание и изпълнение на наукометричните изисквания).

7.1. Данни за публикациите.

Дисертантката представя 3 (три) публикации по темата на научното изследване, издадени в периода 2019 година. Всичките са самостоятелни. Съдържанието им е адекватно и съответства на тематиката, както като етапност, така и като континуум.

7.2. Преценка за съответствие на научната продукция според изискванията на ЗРАС: Докторантката участва със следната научна продукция, съотнесена към Наукометричните критерии за минималните национални изисквания към научната и преподавателска дейност на кандидатите за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности, Област 1. Педагогически науки, както следва:

• *Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, Група А, Показател 1 → 50 точки.*

• *Група Г 7. Статии и доклади, публикувани в нереперирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове: 3 брой самостоятелни x 10 точки = 30 точки;*

Публикации - общо 3 броя, самостоятелни, публикувани в периода 2019 г. Общ брой точки по показател Публикации = 30 точки.

Общ брой точки по показатели от групи А и Г = 80 точки.

От тук, категорично може да се обобщи, че сумата от показателите на съответните групи **напълно отговаря** на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и чл. 1а, ал.1 от ППЗРАСРБ и съответно по чл. 24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ (за образователната и научна степен „доктор“) за област 1. Педагогически

науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

8. Лични впечатления.

Не познавам лично Маргарита Зографу, но съдейки по научната продукция – дисертация, автореферат и публикации, предоставена за участие в конкурса, мога да констатирам, че заедно, под изключително професионалното и компетентно ръководене на научния си ръководител проф. д-р Неда Балканска, е финализиран научен труд, чиято тематика е особено значима и актуална, не съдържаща значими слабости, които да омаловажат нейните достойнства. Поздравления!

9. Бележки, препоръки и въпроси.

Като препоръка мога да отбележа следното: добре е докторантката да разшири своето участие в международни образователни проекти. Тоест да има стремеж за/към популяризиране на резултатите от изследователската дейност в публикации, конференции, научни срещи и т.н., за да бъдат чути, видими и разпознаваеми резултатите, които наистина са значими.

Въпроси:

- Може ли Вашият модел да се приложи в по-широк мащаб, като национален, например? Посочете, според Вас, трудностите, факторите, които биха възпрепятствали масовото внедряване на концепцията Ви?

- Как виждате като цяло приложението на разработката, в бъдещата Ви конкретна работа (от тук нататък, как ще го/я развивате)?

10. Заключение - Докторант Маргарита Георгиос Зографу е изпълнила задълженията си произтичащи от изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, Правилника на СУ „Св. Климент

Охридски“, както и задълженията по съответния индивидуален учебен план на докторанта, тоест отговаря на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ и чл. 1а, ал.1 от ППЗРАСР. Формата и съдържанието на дисертационния труд отговарят на изискванията на чл. 27 от ППЗРАСРБ. Всички административни процедури са спазени.

Имайки предвид гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено в дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси.

Заявявам своя *положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“* на *Мария Георгиос Зографу* от професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика), област на висше образование 1. Педагогически науки.

Изготвил становището в качеството на член на научното жури:

(Проф. д.н. Юлия Дончева, PhD)

03.08.2025 г.